

Hjælper vi? Den danske hjælp til udviklingslandene: Hvorfor? Hvor meget? Hvordan?

Temanummer: Danmarks udviklingssamarbejde: muligheder i en udfordret verden

Danidas første chef, Mogens Boserup, spurgte i 1967, Hjælper vi? Og fokuserede i bogen af samme navn på hvorfor, hvor meget og hvordan? Vi fremhæver på denne baggrund, at dansk udviklingsbistand har ændret sig fundamentalt gennem de seneste årtier. Det nye er ikke, at udviklingsbistanden er påvirket af sikkerhedspolitikken. Det nye er de sikkerhedspolitiske udfordringer, og især hvor tæt udviklingsbistanden indlejres i de sikkerhedspolitiske bestræbelser. Andre udviklingslinjer og tendenser afkodes, herunder at bistanden ikke afspejler den geografiske dynamik i fattigdommen. Vi konkluderer, at det ikke står så godt til med gavmildheden og partnerskaberne i disse år, og der lægges op til nytænkning og nye prioriteringer.

Indledning

I 1967, fem år efter vedtagelsen af den statslige danske udviklingsbistand, stillede Danidas første chef, Mogens Boserup, disse spørgsmål i bogen af samme navn (Boserup, 1967). Det kom der et indsigtfuldt lille værk ud af, hvor forfatteren også behandler, hvordan det egentlig forholder sig med gavmildheden.

Det er nu godt 60 år siden, ”nyforordningen” for dansk udviklingsbistand trådte i kraft, og det er i de senere år blevet argumenteret, at dansk udviklingsbistand bør afskaffes, at alt andet er uærligt (Engberg, 2022). Ét er sikkert: Det er på sin plads at stille de samme grundlæggende spørgsmål, som Boserup gjorde i 1967. Hvad er det egentlig, regering og Folketing forsøger med udviklingsbistanden, hvordan går det med gavmildheden, hvor bevæger bistandskronerne sig hen og på hvilken måde?

Overordnet er der meget vide rammer for, hvad der må rapporteres som officiel statslig udviklingsbistand (ODA) til OECD-DAC. Hvis aktiviteten har udvikling som formål og støtter et land, hvor nationalindkomsten er mindre end knap 100.000 kr. om året per indbygger, så kan udgifterne som hovedregel afregnes som ODA i de officielle opgørelser. De mere præcise kriterier bliver løbende vurderet og kan ændres, hvis donorlandene er enige herom. Der er således få snærende bånd i form af internationale aftaler eller konventioner, der siger ret meget om, hvad Danmarks bistand skal opfylde eller bestå af. Det afgør regering og Folketing i meget høj grad selv, og i mange år efter starten i 1960'erne satte Danmark barren højt, både kvantitativt og kvalitativt, i form af gavmildhed over for verdens allerfattigste.

JOHNNY FLENTØ
Udenrigsministeriet
johfle@um.dk

JOHN RAND
Københavns Universitet
john.rand@econ.ku.dk

FINN TARP
Københavns Universitet¹
Finn.Tarp@econ.ku.dk

Dansk udviklingsbistand har imidlertid ændret sig fundamentalt gennem de seneste årtier. Det udtrykkes ofte på den måde, at udviklingsbistanden er blevet en integreret del af dansk udenrigspolitik. Det betyder, at bistanden i mere markant grad end tidligere er underlagt danske udenrigs- og sikkerhedspolitiske hensyn, mens udviklingsbistandens selvstændige og altruistiske formål er trådt i baggrunden.² At udviklingsbistanden på strategisk niveau understøtter giverlandenes sikkerhedspolitik, er der ikke noget nyt i. Selve konceptet blev udviklet under den kolde krig og med den amerikanske Marshall-hjælp til Europa, der havde samme formål, som forbillede.

Så det nye er ikke, at udviklingsbistanden er påvirket af sikkerhedspolitikken. Det nye er Danmarks og de øvrige vestlige landes sikkerhedspolitiske udfordringer, og især hvor tæt udviklingsbistanden indlejres i de sikkerhedspolitiske bestræbelser. Terror og radikalisering, migration og klimaforandringer er vor tids trusler, senest i kombination med en genopblussen af konflikterne mellem NATO og Rusland – denne gang i Ukraine, og ikke som tidligere primært i form af stedfortræderkrige og -konflikter i Afrika og Asien. Samtidig er dansk udviklingsbistand gået fra at understøtte sikkerhedspolitikken på strategisk niveau, gennem langsigtet alliancebyggeri med fattige lande, til at være mere direkte knyttet til sikkerhedsbestræbelserne på taktisk og næsten operationelt niveau. Konceptet kaldes til tider civil-militær samtænkning.

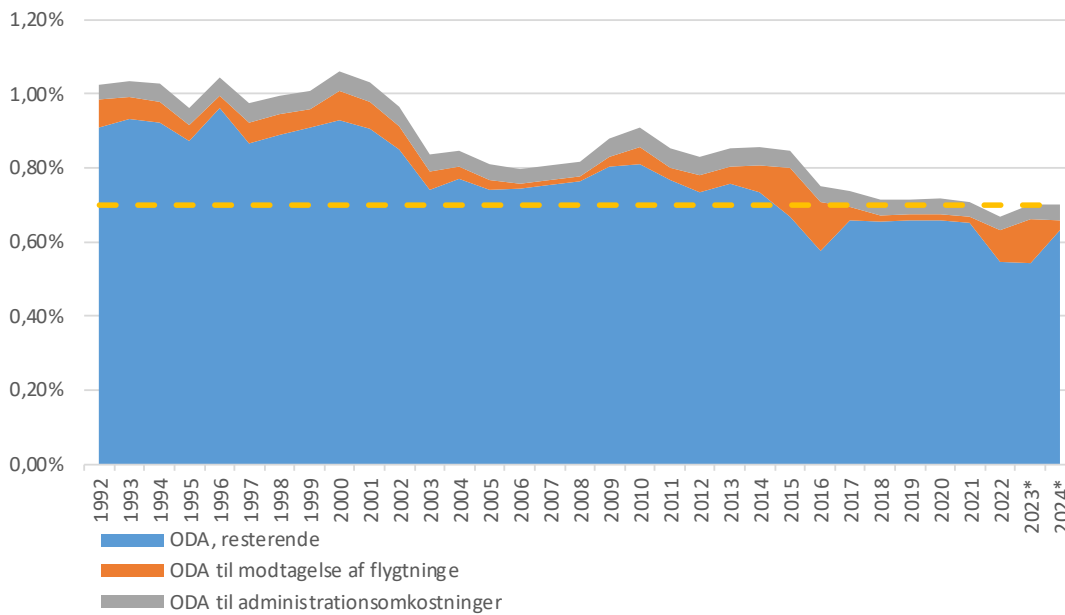
Men hvad betyder denne ændring af Danmarks udviklingsbistand for, hvem vi hjælper, og hvordan vi gør det? Hvordan hænger det sammen med den ofte gentagne og fortsat meget udbredte politiske fortælling om, hvad vores bistand skal udrette: at det helt grundlæggende drejer sig om at bekæmpe fattigdom, og at Afrika er vores fokus? Vi diskuterer i det følgende en række tendenser i udviklingsbistanden, peger på igangværende forandringer, ser på, hvilke der formentlig vil blive forstærket fremover, og giver et bud på, hvad det betyder for verdens fattigste.

Hvor megen bistand giver Danmark?

I 2015 besluttede regering og folketing at reducere udviklingsbistanden fra ca. 1 pct. til 0,7 pct. af vores bruttonationalindkomst (BNI), illustreret i Figur 1. Der kom et umiddelbart og mærkbart fald i bistandens absolutte størrelse, som så i mellemtiden er vokset til omkring 20 mia kr som konsekvens af den danske økonomis vækst. I gavmildhedens perspektiv skal det dog samtidig understreges, at den danske bistand i dag ville have været ca. 8,5 mia større om året, hvis Danmark havde fastholdt målsætningen om 1 pct.

Hertil kommer som noget afgørende, at bistanden i stigende grad finansierer udgifter i Danmark, der tidligere blev afholdt fra andre konti på finansloven. Udgifterne til flygtninge viser f.eks. store udsving over de seneste 20 år (se appendiks Figur A), men en markant udvikling, og administrationsomkostningerne tager deres del. I 2022 udgjorde disse to poster 18,2 pct. af bistanden (svarende til over 3,7 mia kr), og i 2023 blev der i finansloven afsat 22,5 pct. (4,4 mia

Figur 1: Udvikling i dansk ODA som andel af BNI (%)

Kilde: OECD.stat

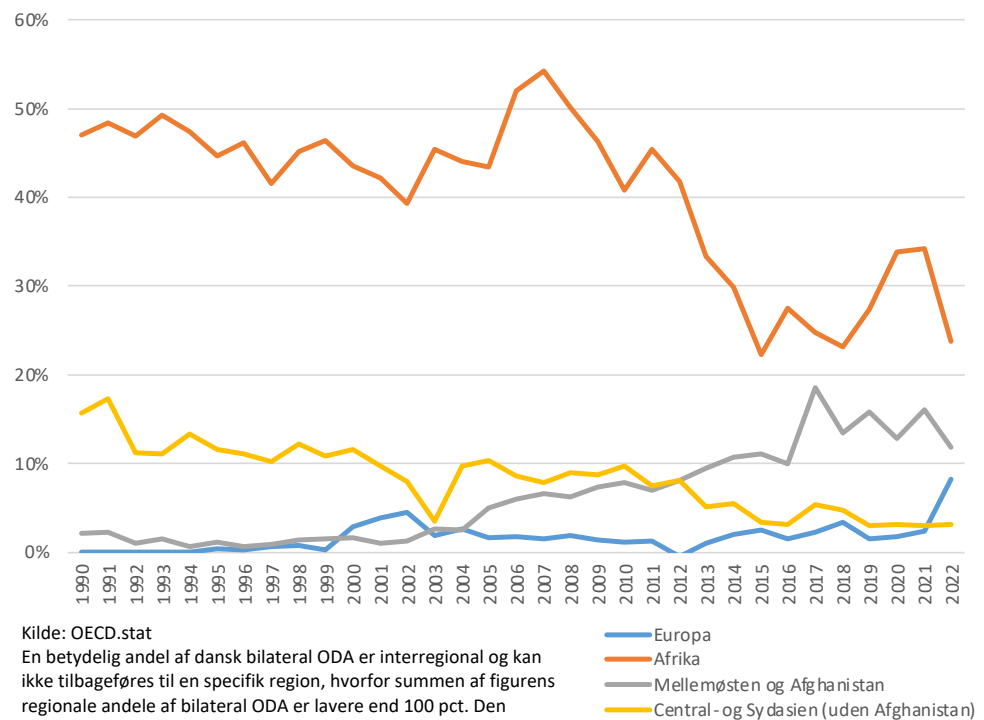
*Bemærk, at realiserede tal for 2023 og 2024 er endnu ikke udgivet af OECD. Værdierne fra 2023 og 2024 er baseret på afsatte midler i finanslov 2023 og forslag til finanslov 2024, og er ikke et udtryk for realiserede værdier.

kr) hertil. Hvis man opgjorde Danmarks udviklingsbistand, som dengang Boserup skrev sin bog, ville Danmarks gavmildhed blive beskrevet som faldende.

Hvor i verden hjælper Danmark?

Den globale fattigdom er koncentreret i Afrika syd for Sahara (SSA).³ To tredjedele af verdens fattige lever allerede i dag i SSA, og denne andel er stigende. I absolutte tal viser Verdensbankens prognoser, at ca. 450 millioner mennesker vil leve under fattigdomsgrænsen i SSA i 2030. Det svarer til mellem 75-80 pct. af verdens fattige, som i 2030 vil udgøre mellem 7 og 10 pct. af den globale befolkning. Et andet perspektiv er, at 75 pct. af de fattige i SSA bor i kun 12 lande (Flentø, 2021).

Dette betyder, at FN's Verdensmål om "leaving no-one behind" (SDG1) er ude af syne, hvis fattigdommen i SSA ikke reduceres. På denne baggrund kunne man måske forvente, at disse omstændigheder ville være en ledetråd for dansk bilateral bistand, men sådan er det ikke. I de seneste to årtier er den landefordelte bilaterale bistand til SSA faldet markant sammenlignet med andre regioner. Mindre end 1/4 af den bilaterale danske bistand (der i gennemsnit over de sidste 5 år har udgjort ca 2/3 af den samlede danske bistand) gik ved seneste DAC/OECD opgørelse til SAA (illustreret i Figur 2), og det absolutte beløb (i faste priser) er nu på iøjnefaldende vis helt nede på niveauet fra starten af 1990'erne. Hertil kommer at "tunge" fattigdomslande som DRC og Madagascar ikke er danske prioritetslande, og det samme gælder nu for et mangeårigt partnerland som Mozambique samt Tanzania, der er kraftigt nedprioriteret ift tidligere.

Figur 2: Udvikling i andelen af dansk bilateral bistand til regioner (% af samlet bilateral bistand)

Det traditionelt høje bistandsvolumen i det sydlige og østlige Afrika var ikke kun forårsaget af fattigdomshensyn. Det understøttede også et af de vigtigste udenrigspolitiske projekter for mange europæiske lande, nemlig kampen imod apartheid. Dette projekt nød stor støtte i de europæiske befolkninger hen over det politiske spektrum og havde et klart menneskerettighedsaspekt i forhold til selve Sydafrika og et mere økonomisk/udviklingsmæssigt sigte i de oprindelige SADCC-lande.⁴ Danmark valgte i denne sammenhæng som en klar undtagelse at yde omfattende bistand til et land i langvarig væbnet konflikt, nemlig Mozambique.

Kampen imod apartheid er fortid for de europæiske lande, hvis vigtigste projekt i forhold til Afrika nu er egen sikkerhed inklusive migration. Derfor er bistanden (også Danmarks) trukket nordpå, og udviklingsbistand til lande i væbnet konflikt er ikke længere en undtagelse. Danmark har valgt at udfase samarbejdet med en række lande, der havde relativt demokratiske forhold og legitime regeringer i det sydlige Afrika (Malawi, Zambia, Mozambique), og samtidig fortsætter samarbejdet med fire lande i det nordlige Afrika, som ledes af regeringer, der aldrig er valgt (tre kupregeringer i Sahel og en vestlig støttet i Somalia) samt regimet i et borgerkrigshærgede Etiopien.⁵

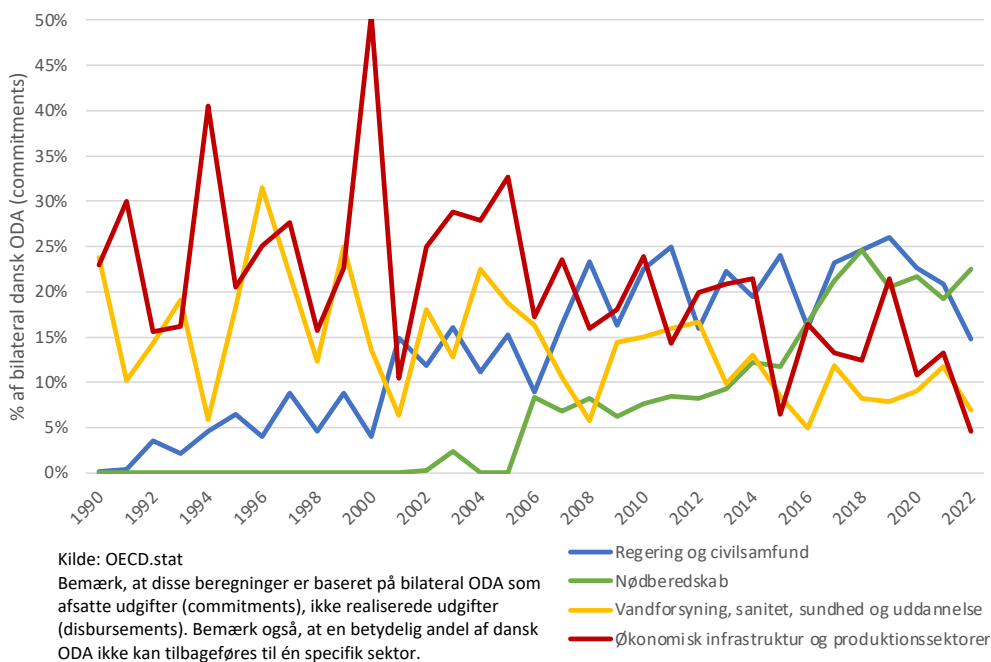
I de senere år er den bilaterale bistand i markant stigende grad rykket til lande uden for SSA. Det drejer sig ikke mindst om Afghanistan, men også om Mellempøsten og Nordafrika. Traditionelt har de største danske modtagerlande

inkluderet Tanzania på førstepladsen efterfulgt af lavindkomstlande i Afrika og Sydasiens som Uganda, Mozambique, Indien og Bangladesh.⁶ Disse lande er imidlertid aldrig på noget tidspunkt kommet i nærheden af Ukraine, som i 2022 blev langt den største modtager af dansk udviklingsbistand. Faktisk modtog Ukraine omkring dobbelt så megen dansk bistand, som noget andet land nogensinde har gjort om året, svarende til det, de tre største afrikanske modtagere af dansk bistand traditionelt har gjort – tilsammen.

Bemærk desuden, at ovennævnte ikke tager højde for udgifter til ukrainske flygtninge i Danmark. Hvis disse medregnes, tegner Ukraine (et mellem-indkomstland med 3-4 gange større indkomst og en helt anden fattigdomsprofil end de fattige afrikanske lande) sig for op mod 15 pct. af Danmarks samlede bistand i de sidste par år. Der er grund til at antage, at tendensen med meget betydelige bistandsoverførsler til Ukraine og ukrainske flygtninge vil bide sig fast i de kommende år. Foreløbigt er der ikke udsigt til, at krigen mellem Rusland og Ukraine slutter, og selv efter en form for fred eller våbenhvile vil genopbygningen i Ukraine koste betragteligt på udviklingsbistandskontoen. Spørgsmålet er, om Danmark vil lade det ske på bekostning af fattigere afrikanske lande.⁷

Sektorfordeling

Bistanden til de sektorer, som traditionelt har været forbundet med strukturel fattigdom som landbrug, sundhed, uddannelse, vandforsyning og makrofinansiel støtte, er blevet markant mindre i den bilaterale bistand, mens støtten til civilsamfundet og nødhjælp samt flygtningeudgifter i Danmark er vokset markant (se Figur 3).

Figur 3: Tendenser i sektorfordeling af bilateral dansk ODA

En anden sektor, som modtager stigende bistand, er ikke overraskende klimabistanden. Det er imidlertid et meget vidt begreb, og noget af det mest afgørende for, om klimabistand bliver fattigdomsorienteret, er, om aktiviteterne rettes mod at minimere klimaforandringerne eller imødegå de skader, de forårsager. Det er korrekt, når det ofte fremføres, at de fattige lider mest under klimaforandringerne. De har så uendelig lidt i forvejen at stå imod med sammenlignet med befolkningerne i de rige lande. Men det betyder ikke automatisk, at udviklingsbistanden skal fokusere på at finansiere ”mitigation”. Fokus bør også være på ”adaptation”, i al fald hvis de fattigste landes og befolkningers behov vægtes tungt.

De fattigste lande udleder meget lidt drivhusgasser og bidrager forsvindende lidt til den globale opvarmning ifølge de seneste opgørelser fra IPCC.⁸ De har således mest behov for hjælp til at imødegå de skader fra klimaforandringerne, der allerede er sket eller er uundgåelige grundet udledninger i høj- og mellemindkomstlandene. Derfor er den nyoprettede fond for tab og skader i de fattigste lande som følge af klimaforandringer i princippet relevant. Men hvis donorlandene – som Danmark – finansierer deres bidrag til fonden med penge fra de eksisterende bistandsbudgetter, så er der ikke vundet noget for verdens fattigste. Omvendt gælder, at hvis Danmark retter en betydelig del af den øvrige klimabistand imod mitigation i mellemindkomstlandene, hvor potentialet for at reducere udledningen af drivhusgasser og dansk eksport i den forbindelse er størst, så medvirker det ikke til at holde fokus på reduktion af fattigdommen.⁹

Hvordan hjælper Danmark?

Hvordan vi hjælper har meget at gøre med, hvem vi arbejder sammen med, og hvilke betingelser vi stiller for hjælpen. Det er i høj grad i måden, vi hjælper på, de største forandringer i dansk bistand er sket i de seneste år. I de første næsten 50 år var dansk udviklingsbistand forankret i samarbejde og partnerskaber med fattige lande, med hvem vi delte et vist værdifællesskab. Disse partnerskaber med fattige lande står stadig centralt i lov om internationalt udviklingssamarbejde (lovens § 1, stk. 3).

Vi citerer:¹⁰

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitteligt: Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Målsætning

§ 1. Målet for Danmarks udviklingssamarbejde er at bekæmpe fattigdom og fremme menneskerettigheder, demokrati, bæredygtig udvikling, fred og stabilitet i overensstemmelse med FN-pagten, Verdenserklæringen om Menneskerettighederne og FN's konventioner om menneskerettigheder.

Stk. 2. Dansk udviklingssamarbejde skal bidrage til at fremme Danmarks interesser i en mere fredelig, stabil og lige verden. Udviklingspolitikken er således

et centralt og integreret element i dansk udenrigspolitik, hvor det anerkendes, at udviklingslande ikke kun påvirkes af udviklingspolitiske tiltag, men også af tiltag på øvrige politikområder.

Stk. 3. Målsætningen som angivet i stk. 1 søges opfyldt gennem partnerskaber med udviklingslande og inden for rammerne af internationalt anerkendte principper og mål for udviklingssamarbejde samt principper for humanitær bistand.

Alligevel har de seneste 20 år budt på en meget markant nedgang i den del af bistanden, der udmøntes igennem de omtalte partnerskaber med udviklingslandes regeringer. Det er nu kun nogle få procent af Danmarks bistand, der udbetales til regeringer (offentlige institutioner) i udviklingslande. I stedet har Danmark i høj grad uddelegeret sit udviklingssamarbejde fra direkte samarbejde med ulandenes regeringer og institutioner til i udpræget grad at kanalisere bistanden gennem CSO'er og multilaterale organisationer. Der er i den forbindelse sket en kraftig fremvækst af såkaldte multi-bi-arrangementer med stærkt eller blødt øremærkede midler til især FN.¹¹

Denne fundamentale omlægning af måden, Danmark kanalisere bistanden på, er et stykke af vejen en logisk konsekvens af det ændrede landevalg. En del af forklaringen er den øgede andel af bistanden, der går til nødhjælp, men det gælder også mere generelt. Når der ydes bistand til lande i væbnet konflikt og lande, hvis regeringer eller regimer man ikke vil samarbejde med og ofte ønsker direkte at modarbejde, kanaliseres bistanden gennem civilsamfundsorganisationer eller multilaterale organisationer. I et stigende antal lande, hvortil Danmark yder bistand, er der også sikkerhensyn, der betyder, at Udenrigsministeriet ikke selv kan føre tilsyn med aktiviteterne med udsendt personale.¹²

Det er nu en meget betydelig del af den danske bistand, der ydes til lande, hvor det officielle Danmark enten slet ikke er til stede eller opererer fra en ambassade i hovedstaden med meget begrænset bevægelsesfrihed. Mere grundlæggende og betydningsfuldt på længere sigt gives dansk bistand i stigende grad til to kategorier af lande, med hvis regeringer Danmark ikke er i reelt partnerskab og til tider end ikke i dialog, og hvis statsmagter ikke kan betegnes som legitime og ikke kontrollerer deres nationale territorie (Somalia, Syrien, Mali, Burkina, Niger). De langsigtede strategiske partnerskaber med venligtsindede fattige lande i Afrika om bekæmpelse af langsigtede strukturelle årsager til fattigdom er i dag meget begrænset.

Uddelegeringen er naturligvis populær blandt de CSO'er og internationale organisationer, som forvalter dansk udviklingsbistand og betales herfor. For Udenrigsministeriet, som alternativt selv skulle forvalte bistanden bl.a. gennem tilstedeværelse og udstationering af personale, er det ligeledes en finansielt fordelagtig udvikling. Det administrationsbidrag, Udenrigsministeriet modtager hvert år, er nu på 5,5 pct af den samlede bistand, svarende til godt 1 mia. kr, som ikke er afhængig af, hvordan bistanden kanaliseres.

Med flere led i den administrative kæde bliver der færre penge til de fattige, som bistanden skal nå, og det influerer på den dialog, Danmark kan have med de fattige afrikanske lande. En af de sværeste udfordringer i udviklingsbistand er, at samarbejdet kendetegnes af slør i tilbagemeldingerne fra målgruppen. Desuden er der ofte mange led involveret, og hvert led har gerne sin egen dagsorden. Jo flere led, der er i kæden, jo vanskeligere bliver det.

Ihukommende Boserups tanker om, hvorfor vi er gavmilde, er det værd at tænke på, hvad det betyder for Danmarks image og profil i Afrika, at vi ikke er til stede og har partnerskaber og dialog med ret mange af de mere fredelige og ligesindede lande på kontinentet. Danmark har lukket en del af sine ambassader og bistandsprogrammer i SSA gennem de seneste 20 år, og i dag anvendes i højere grad stedfortrædere, som ofte har særinteresser.

En anden tendens i dansk udviklingspolitik er stigende interesse for at finansiere mobilisering af privat kapital til udviklingsfinansiering, især i forbindelse med grøn omstilling. Det er sket som en naturlig konsekvens af de officielle udviklingsmidlers utilstrækkelighed i forhold til de eksisterende finansieringsbehov

Udfordringen her ligger primært i den valgte metode, som overvejende består af forskellige former for subsidiering af private investeringer, enten i form af tilskud til lavere rente eller garantifonde til at dække private investorers tab. Disse ordninger trækker i retning af de relativt bedre stillede lande, fordi de private investeringer gør det, og fordi det er her, der er størst potentiale for at reducere udledninger, der bidrager til global opvarmning. Der findes imidlertid ingen sikker metode til at vurdere, om den bærende forudsætning under disse ordninger holder. Det er endog meget vanskeligt at måle, om de private investeringer, der får støtte, reelt er additionelle. Det indebærer med andre ord risiko for, at udviklingsbistanden kommer til at støtte private investeringer i mellemindkomstlandene, som måske ville være blevet foretaget alligevel (eller ikke lever op til fornuftige rentabilitetskrav).

En sidste måde at udmønte udviklingssamarbejdet på, som er vokset og forventes at stige yderligere, er det såkaldte myndighedssamarbejde. I disse programmer får specialiserede danske myndigheder midler til samarbejde med deres søsterorganisationer i udviklingslande med henblik på kapacitetsopbygning. Det skal fremme bedre rammebetingelser for udvikling og fattigdomsreduktion med afsæt i deres respektive ansvarsområder. Et sådant pier-to-pier-samarbejde mellem myndigheder kan givetvis fungere, hvis der er tale om myndigheder med udfordringer, der ligner hinanden og primært er af teknisk art. Det vil overvejende være tilfældet med partnerorganisationer i mellem-indkomstlandene, hvilket den hidtidige udvikling i porteføljen af disse programmer bekræfter. En medvirkende årsag til et sådant valg af lande er ligeledes, at ordningen skal understøtte tre målsætninger nemlig: kapacitetsopbygning hos partneren, Danmarks klimadiplomati og dansk erhvervslivs medvirken. Indtil videre er det kun fem ud af 18 lande, hvor der

gennemføres myndighedssamarbejder, der ligger i SSA (Ghana, Etiopien, Kenya, Sydafrika og Nigeria). De øvrige programmer gennemføres i Nordafrika, Latinamerika og Asien, ikke mindst i Kina, som ligger på grænsen til at blive et højindkomstland.

Sammenfatning og vejen frem

Det står ikke så godt til med gavmildheden og partnerskaberne. I den forstand er Danmarks udviklingsbistand udfordret på flere punkter. For det første understøtter udviklingen i bistanden ikke den geografiske dynamik i fattigdommen. Hvor der er størst og mest grundlæggende strukturel fattigdom, nemlig i Afrika syd for Sahara, viger den danske bistand.

Udviklingsbistanden ydes i stigende grad til lande i væbnet konflikt, til tider på en sådan måde, at Danmark støtter den ene part i en konflikt, som Danmark undertiden også er en militær del af. I disse lande er betingelserne for, at udviklingsbestræbelserne bærer frugt, afhængige af helt andre faktorer end det egentlige udviklingssamarbejde. Afghanistan, hvor Danmark har brugt omkring 8 mia kr. på udviklingsbistand, er nok det klareste eksempel. Her har vi ydet en udviklingsbistand, som er overordentlig vanskelig at vurdere på sine egne udviklingsmæssige præmisser. Denne klare tendens, som startede i Afghanistan lige efter årtusindeskiftet og voksede i Irak og Syrien, træder meget klart frem i Ukraine, der er har meget højere indkomstniveau end de fattigste lande i Afrika, der traditionelt har været hovedmodtagere af dansk udviklingsbistand.

Når udviklingsbistanden bliver en så tæt integreret del af Danmarks sikkerhedspolitik, er det vanskeligere at svare på spørgsmålet, om vi hjælper – andre end os selv – på længere sigt. Og hvis der ikke kan svares overbevisende på det spørgsmål, kan det anbefales at være varsom med at kalde indsatsen for udviklingsbistand. Det bør samtidig give anledning til overvejelser om, hvilke konti på finansloven der anvendes til hvad, jf. lov om internationalt udviklingssamarbejde.

En anden klar tendens og erklæret målsætning i dansk udviklingsbistand er den høje prioritering af klimafinansiering, herunder stigende interesse for at finansiere mobilisering af privat kapital til grøn omstilling. Også her er det vanskeligt at svare på, hvordan det går med gavmildheden. Dels vil de private investeringer søge mod mellemlandene og ikke imod Afrika syd for Sahara, dels er graden af additionalitet usikker.

Med regeringens bebudede nye udviklingspolitiske strategi og Afrikaplan er der en helt unik mulighed for at overveje, hvordan vi som nation bedst samarbejder med verdens fattige, som helt overvejende og i stigende grad lever i Afrika syd for Sahara. Vi har forsøgt i denne artikel at indkredse nogle af de elementer, der efter vores vurdering bør indgå i en sådan nytænkning – både

for gavmildhedens og Danmarks egen skyld, i al fald på det lange sigt, Mogens Boserup klart havde for øje.

Litteratur

- Boserup, M. (1967). Hjælper vi? Den danske hjælp til udviklingslandene: Hvorfor? Hvor meget? Hvordan? Gyldendals Uglebøger, København.
- Engberg-Pedersen, L. (2022). Altinget 21. november 2022. Se <https://www.altinget.dk/udvikling/artikel/diis-forsker-afskaf-udviklingsbistanden-alt-andet-er-uaerligt>.
- Flentø, J. (2021). Ending Poverty in All its Forms Everywhere What does it mean and why is it not happening? [DERG working paper 13-21](#).
- Kjær, A.M. (2022). The Paradigm Shift of Danish Development Policy (1990–2020). *Forum for Development Studies*, 49(3), 345-371.
- Lakner, C., Mahler, D.G., Negre, M., & Prydz, E.B. (2020). "How Much Does Reducing Inequality Matter for Global Poverty?". *Global Poverty Monitoring Technical Note*. Washington, DC: World Bank. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33902>

Noter

1. Tak til Adam Moe Fejerskov for hjælpsomme kommentarer og samarbejde og til Mikkel Kenneth Elk for hjælp til udarbejdelse af figurerne.
2. Se Kjær (2022) for hvordan paradigmeskiftet startede i 1990'erne.
3. Se Lakner et al. (2020); Flentø (2021).
4. Southern African Development Coordination Conference (SADCC), som blev etableret i 1980, var forløber for Southern African Development Community (SADC).
5. Skiftet er især fra det sydlige og østlige Afrika til Sahel og især Hornet, som klar afspejling af Danmarks og andre donorlandes udenrigspolitiske prioriteringer, og ikke fordi Etiopien, Somalia og landene i Sahel er fattigere end landene i det sydlige og østlige Afrika.
6. Etiopien var den største modtager i 2019, men har ellers ikke været i top-tre på noget tidspunkt.
7. En særlig udfordring består i Ukraines kommende medlemskab af EU. Når datoen for EU-medlemskab vedtages, kan økonomiske overførsler til Ukraine ikke længere rapporteres som udviklingsbistand. Det vil både få indflydelse på den fortsatte bistand til genopbygningen, men også i høj grad for eventuel eftergivelse af den del af bistanden der allerede er ydet til Ukraine som lån. Et pres for at få afviklet så meget som muligt, mens udgifterne stadig kan rapporteres som udviklingsbistand, kan næppe udelukkes. Dette risikerer at gå ud over andre lande, herunder i Afrika. Andre muligheder er, at OECD-DAC ændrer kriterierne på dette punkt, eller at Danmark og andre lande nedsætter bistandsvolumen til (f.eks. til 0,5 pct.) og bruger differencen til fortsat at støtte Ukraine.
8. Se <https://www.ipcc.ch/> for detaljer.
9. Regeringen har sat mål for det grønne fokus i udviklingssamarbejdet ved at hæve de grønne udviklingsmidler fra 30 til 35 pct. af den samlede bistand. Klimabistanden alene vil udgøre 30 pct. af bistanden til udviklingslandene fra 2024, og 60 pct. af disse midler vil blive prioriteret til klimatilpasning. Sagt med andre ord vil, 18 pct. af den samlede bistand gå til klimatilpasning.
10. Se lovgrundlag (um.dk).
11. Her bemærkes, at der bør udvises stor omhyggelighed, når eksisterende oplysninger diskuteres. Når Danida f.eks. implementerer en meget stor del af bistanden i Burkina gennem UNICEF og WFP, opgøres det som bilateral bistand – via landeprogrammet – men udbetales til FN.
12. Jf. f.eks. Somalia, Mali, Niger, Burkina, Afghanistan, Syrien og Ukraine.